

OBNOVA PARTIJE PREMA TITOVOM IZVEŠTAJU
NA V ZEMALJSKOJ KONFERENCIJI

Oktobra 1940.

S dolaskom privremenog rukovodstva 1932. god. bile su uspostavljene nekakve, iako slabe, veze između CK u inostranstvu i partijskih organizacija u zemlji. Uglavnom su te veze bile uspostavljene sa slovenačkom partijskom organizacijom, dok su Zagreb i Beograd bili povezani preko tzv. povjerenika, koji su imali slabe veze s partijskim organizacijama, slabo poznavali rad i prilike partijskih organizacija, jer su to bili intelektualci bez veza s radničkom klasom i dobrog poznavanja, opće situacije u zemlji. Ti su povjerenici slali obično u CK izvještaje sastavljene na osnovu pričanja u kafanama i čaršiji, tako da su ljudi u CK bili obično netačno informirani i na osnovu takvih netačnih informacija obavještavali KI i donosili odluke koje su baš zbog toga i bile, kao što je drugovima poznato, tako tuđe samoj stvarnosti na terenu; koje su često stavljale članstvo u zabunu i kojima je članstvo baš zbog toga davalo otpor i zbog kojih se krnjio politički ugled Partije, a i samog rukovodstva.

Ovo privremeno rukovodstvo u inostranstvu, u kome je, kao što smo videli, bilo i štetočina i antipartijskih elemenata, sprovodilo je donekle liniju KI blagodareći nekim odanim drugovima koji su se nalazili u tome rukovodstvu i ukoliko je njihova riječ mogla da dođe do izražaja. Ali pri sprovođenju linije KI i ovo je rukovodstvo činilo krupne greške, koje su tada bile neshvatljive, ali su danas, kad se zna da su u rukovodstvu sjedeli štetočine i agenti klasnog neprijatelja, sasvim razumljive kao rezultat štetočinskog rada tih tipova.

Ovdje ćemo navesti samo nekoliko tih najkrupnijih grešaka, koje su pokazale da je i to rukovodstvo u cjelini bolovalo, ako apstrahiramo sve ostalo, i od sektaške bolesti. Ono je prilikom općinskih izbora 1933. *od. izdalo direktivu da se bojkotuju izbori, zbog čega je nastalo veliko nezadovoljstvo ne samo među članstvom na terenu nego i kod ostalih radnika. I ta direktiva je bila akt kojim se Partija izolovala od masa) aš u vrijeme kad je nezadovoljstvo tih masa silno raslo prema vojno-ašističkoj diktaturi, kada je bilo potrebno da Partija istupi kao organizator svih progresivnih snaga za borbu protiv reakcije vojne diktature. Bojkot općinskih izbora značio je prepuštanje i vođenje komunalne politike režimskim ljudima, koji su bili kod siromašnih i srednjih seljaka omraženi. Druga greška sektaškog karaktera bilo je stvaranje tzv. JNR : SNR, tj. Hrvatske nacionalne revolucionarne opozicije i Slovenačke nacionalne revolucionarne opozicije. Ta je direktiva brzo doživjela potpun neuspjeh, jer je bila apstraktna pošto se nije zasnivala na stvarnom stanju u seljačkom pokretu u Hrvatskoj i Sloveniji. Ona je bila sektaška jer je bila pristupačna samo jednom vrlo uskom krugu

ljudi među seljacima, i to samo onima koji su se smarali kao komunisti ili su bili simpatizeri. Stvaraoci ovakve direktive nisu vodili računa o tome da se seljaci u to vrijeme još nisu (bili) razočarali u svoje vođe, nego, obratno, da je taj period bio baš period poleta takvih partija kao što su bile HSS i druge partije koje su bile pod udarom vojne diktature. I ta direktiva je značila izolaciju Partije od širokih seljačkih slojeva, a osobito onih drugova koji su radili na selu. Stvaranje takve opozicije odozgo moralo je pretrpjeti neuspeh već i zbog toga što je u ono vrijeme Partija stajala vrlo slabo ili nikako kako u organizacionom pogledu tako i po svome utjecaju na selu. To je bio pogrešan, nelenjinsko-staljinjski put pridobijanja širokih seljačkih masa kao saveznika radničke klase. Nešto slično je bilo i sa stvaranjem tzv. RSO — Revolucionarne sindikalne opozicije unutar URS-ovih sindikata. ... I to je bio grub sektaški način rada u sindikatima, koji je smetao stvaranju sindikalnog jedinstva, izolovao komuniste i ostale pristalice bivših Nezavisnih sindikata koji su ušli u URS-ov pokret od ostalih radničkih masa u sindikatima koji su još bili pod utjecajem socijaldemokratskih vođa.. To nije bilo pravilno okupljanje najboljih elemenata na koje bi se Partija mogla osloniti pri sprovođenju (svoje) linije, već je više ličilo na neku vrstu nelegalnih sindikata. I to je bilo nelenjinsko-staljinjsko osvajanje radničkih masa od utjecaja socijaldemokratskih vođa i stvaranje borbenog sindikalnog jedinstva.

Ako k tome svemu još dodamo bojkot izbora radničkih komora, odnosno uslovno stupanje u te izbore, onda se dobija jasna slika o tome da to nisu bile slučajne, već namjerne greške koje su pravili štetni elementi u rukovodstvu ..

Izvori za istoriju Saveza komunista Jugoslavije, Peta zemaljska konferencija (priredili: P. Damjanović, M. Bosić, D. Lazarević), tom I, knj. 10, Beograd, 1980, 10—11.

SAOPŠTENJE CK KPJ O IV ZEMALJSKOJ KONFERENCIJI KPJ

U decembru 1934 godine održana je IV zemaljska konferencija KPJ. Na Konferenciji sudjelovali su predstavnici partijskih organizacija iz Srbije, Hrvatske, Dalmacije i Crne Gore. Delegati su izabrani na po-

¹ Organizacija KPJ je za vreme diktature bila razorena. Početkom 1932.. članstvo se sastojalo od nekoliko stotina članova, ali se taj broj krajem 1934.. popeo na blizu 3.000. Sa povezivanjem partijskih ćelija rastao je i broj članova KPJ. Instruktor CK KPJ Blagoje Parović je početkom 1934. radio na obnavljanju partijske organizacije KPJ u Beogradu i Srbiji. Policijski pritisak na komuniste nije prestajao; partijske provale u Bosni, Hercegovini, Hrvatskoj, Vojvodini, Makedoniji nisu mogle zaustaviti obnovu Partije. Uhapšeni komunisti, na izdržavanju kazne u Sremskoj Mitrovici, činili su jednu od najsnažnijih organizacija KPJ uzemlji (oko 240 članova). Krajem 1933. obrazovano je Privremeno rukovodstvo¹ SKOJ-a. U političkoj borbi sve je više uzimala učešće generacija mladih revolucionara. Komunisti su organizovali štrajkove i demonstracije nezaposlenih radnika. Počela se obraćati veća pažnja na selo. Studenti Beogradskog univerziteta organizovali su više antifašističkih akcija povodom napuštanja Društva naroda od strane Nemačke, lajpciškog procesa Georgiju Dimitrovu, suprotstavljanja fašizmu i ratnoj opasnosti. Sa krizom građanskog društva sve više je dolazilo do politizacije inteligencije i njenog skretanja ulevo. Sve značajnija preokupacija leve inteligencije postaje kritika društvenog poretka. Obnova Partije je tekla u znaku kritike sektaškog rada. Ranije rukovodstvo je osuđivano zbog niza pogrešnih inicijativa i neuspeha u oblasti sindikalnog rada (sektaški odnos), izolacije (prema selu i seljaštvu), pa čak i „štetočinstva“, pri čemu se mislilo na sektašice promašaje KPJ, slabosti Privremenog rukovodstva i borbu grupa u partijskom rukovodstvu.

krajinskim konferencijama. Konferencija je diskutirala i donijela rješenja po slijedećim pitanjima: 1. izvještaj CK; 2. revolucionarni rad u sindikatima; 3. rad na selu i među nacionalno ugnjetenim masama; 4. borba protiv opasnosti imperijalističkog rata. Osim toga Konferencija je donijela odluke o poukama iz 1929—31 godine, o radu Saveza komunističke omladine i o ilegalnoj štampi.

Na Konferenciji je vladala potpuna jednodušnost i svi su zaključci doneseni jednoglasno. Konferencija je, također, jednoglasno izabrala Centralni komitet KPJ. Konferencija je uputila pozdrave Izvršnom komitetu Komunističke Internacionale, Centralnom komitetu SKP(b), Centralnom komitetu Komunističke partije Španije, Bugarske, Mađarske, Italije, drugu Dimitrovu, kao i političkim zatvorenicima u Jugoslaviji.

U novi Centralni komitet izabrani su: 7 radnika, 1 seljak i 4 namještenika.

Narčito treba istaći da su, kako sve pokrajinske partijske konferencije, tako i Zemaljska konferencija, održane u zemlji i da klasnom neprijatelju nije uspjelo da ma i koliko omete sprovođenje svih tih konferencija.²

Centralni komitet KPJ

Istorijski arhiv KPJ, tom II, 220.

ČETVRTA ZEMALJSKA KONFERENCIJA — ODLUKA O IZVEŠTAJU CK I ZADAČAMA PARTIJE

Decembra 1934.

V BORBA ZA SOVJETSKU VLAST KAO JEDINI IZLAZ ZA PROLETARIJAT, SELJAŠTVO I POTLAČENE NARODE

Savremena etapa klasne borbe postavlja proletarijat, seljaštvo i potlačene narode pred ovu perspektivu: ili dalja fašizacija, još jače snižavanje životnog standarda, stezanje kaiša i ratne grozote — ili revolucionarna borba za obaranje velikosrpske vojno-fašističke diktature i za uspostavljanje radničko-seljačkih republika u svim zemljama Jugoslavije. Samo od žilavog i ustrajnog rada i aktivnosti komunista i pristajša saveza radnika, seljaka i potlačenih naroda zavisi hoće li široke mase radnog naroda poči putem revolucionarne borbe za pobjedu sovjetske vlasti. Komunisti moraju svim snagama suzbijati iluzije o nekom mirnom i automatskom odumiranju vojno-fašističke diktature. Pravac,

² Odluka o održavanju Četvrte zemaljske konferencije je doneta juna 1934. Na njenim pripremama radili su Blagoje Parović i Josip Broz. Prethodno su održane pokrajinske konferencije KPJ. Uoči konferencije komunistički pokret nije bio oslobođen sektaških zastranjivanja. Žilavo su se zadržavala shvatanja o dve etape revolucije, o razbijanju Jugoslavije i stvaranju „nezavisnih“ nacionalnih država, o formiranju „revolucionarne sindikalne opozicije“. Nije se napuštala ideja o stvaranju ilegalnih „nacionalnerevolucionarnih grupa“. Kao pozitivna pojava mamfestovao se stav rukovodstva da komunisti ulaze u tzv. reformističke sindikate. Izlaženje iz sektaškog okruženja i razbijanje izolacije suočavali su se i sa nizom teškoća, među kojima, na prvom mestu, sa teretom režima protiv revolucionarnih snaga i visokim stepenom nepoverenja opozicionih građanskih vodstava prema svakoj inicijativi komunista.

Na konferenciji je učestvovalo 8 delegata pokrajinskih partijskih organizacija i 3 delegata CK KPJ.

Iako se u saopštenju ne pominju delegati Slovenije, pouzdano se zna da su partijsku organizaciju iz Slovenije zastupali Ivan Maček i Boris Kidrič (ACKSKJ, Fond KI, 1934/276-1. Zapisnik sa Četvrte zemaljske konferencije KPJ). Ovaj Zapisnik dobijen je ljubaznošću Smaje Čekića.

tempo i rezultati krize fašizma, koja je kod nas otpočela — zavise u prvom redu i pretežno od razmaha, razmjera i jačine revolucionarne borbe ugnjetenih i izrabljivanih masa. Zato IV zemaljska konferencija KPJ naročito podvlači da je danas stav pasivnosti, čekanja na „naše vreme" i ograničavanje razmaha pokreta masa najjači saveznik fašističkog režima ..³

Isto, 226.

ČETVRTA ZEMALJSKA KONFERENCIJA O ZADAĆAMA PARTIJE U BORBI PROTIV IMPERIJALISTIČKOG RATA

I

Velikosrpska Jugoslavija pretstavlja u Evropi jedno od najopasnijih ognjišta novog imperijalističkog rata ...

II

U takvoj situaciji ogromne ratne opasnosti, kad je jedna iskra dovoljna pa da radne mase grada i sela budu bačene u strahovitu klaonicu, kao što se to pokazalo u vezi sa julskim događajima u Austriji i atentatom u Marseju — pred KPJ se sa svom oštrinom postavlja zadaća sviju komunističkih partija, formulisana XIII plenumom IK KI: mobilizacija najširih masa protiv rata još prije njegovog izbijanja, da bi se time pospješila propast kapitalizma ...

III

Mobilizacija svih komunista na preodoljevanje zaostajanja organiziranja borbe protiv rata i naročito borbe protiv nevođenja sistematskog rada u vojsci i vojnim preduzećima, — ma kakvim se izgovorom prikrivao taj najopasniji oblik oportunizma, — jeste jedna od najvažnijih zadaća Partije. Vodeći najodlučniju borbu na dva fronta, kako protiv otvorenog oportunizma i likvidatorstva, koji se izražava u zanemaranju, potcjenjivanju i odlaganju rada u vojsci i mornarici, tako i protiv fašizma i oportunizma prikrivenog „ljevičarskim" frazama, čitava Partija i svaki komunist moraju se u svom konkretnom radu na organizaciji i rukovođenju borbe protiv rata rukovoditi slijedećim: a) da samo boljševički rad još prije rata na mobilizaciji najširih masa na borbu protiv rata, za pobjedu revolucije, stvara garancije za pobjedu revolucije u vezi sa ratom i b) ako uprkos revolucionarne borbe protiv rata buržoazija zarati, proletarijat se mora boriti za poraz „svoje" buržoazije i za pretvaranje imperijalističkog rata u građanski rat. . .

5. Bezodvlačno pristupiti organizovanju masovnih akcija protiv priprema imperijalističkog rata i napada na SSSR putem demonstracija protiv svih vrsta vojnih manevara, pukovskih slava, ratnih pomendana, spriječavanja vazdušnih i plinskih vježbi, izvedbi porudžbina za zaraćene države, spriječavanja transporta ratnog materijala itd. U tom cilju, na osnovu taktike jedinstvenog fronta, organizirati antiratne komitete, osobito u poduzećima koja izrađuju ratne materijale i na transportu . . .

7. Organizirati široki masovni antiratni pokret pod svim mogućim polulegalnim i legalnim oblicima, u kojem će pored komunista učestvovati ne samo socijal-demokratski i bespartijski radnici, ne samo seljaci

³ Još nije napuštena ideja o stvaranju nezavisnih nacionainih država putem revolucionarne borbe na ruševinama Jugoslavije, ali se — za razliku od ranijih stavova — više ne pominje balkanska federacija sovjetskih socijalističkih republika.

tristalnice nacionalno-revolucionarnih organizacija, već i seljaci i elementarni sitnoburžoaski inteligencije (advokati, umjetnici, liječnici itd.) bez; abzira na partijsku pripadnost, samo ako zaista žele da se bore protiv imperijalističkog rata. Obratiti naročitu pažnju na pridobijanje za aktivno sudjelovanje u tom širokom antiratnom pokretu radnica, seljanki i žena iz sitnoburžoaskih i intelektualnih krugova, bez obzira na njihove lazore, samo ako su zaista spremne da se bore protiv rata.⁴

isto, 243—247.

IZ REZOLUCIJE CK KPJ IV ZEMALJSKE KONFERENCIJE O NACIONALNOM PITANJU

4. Mnoge pogreške učinila je KPJ u nacionalnom pitanju. Partija nije uvek provodila jasnu i čvrstu samostalnu politiku u tom pitanju. Međutim, upravo u prilikama Jugoslavije igra nacionalno pitanje >gromnu ulogu. Od pravilnog stava prema tom pitanju zavisi uspjeh približavanja širokih narodnih masa za protufašističku Pučku frontu.

Do VII kongresa, KPJ je razumijevala i propagirala parolu samoodređenja, uključujući i otcjepljenje, na potpuno sektaški način. Otcjepljenje se nije smatralo pravom potlačenih naroda, nego uslovnom potpobom. O političko-teritorijalnoj autonomiji, za narode koji si žele otcjepljenje, nije bilo ni govora.

Promjena svjetskog položaja koja je nastupila u posljednjim godinama, sve veća agresivnost fašističkih, imperijalističkih zemalja, na čelu sa Hitlerovom Njemačkom, kao i njihova nastojanja da nacionalne okrete iskoriste za rat i za svoje osvajačke planove, potstakli su KPJ da romijeni svoju taktiku u nacionalnom pitanju a da time ne napusti princip prava sviju naroda na samoodređenje do otcjepljenja. KPJ istupila protiv razbijanja sadašnjeg državnog područja Jugoslavije jer hoće a to preuređenje države postigne mirnim putem, na osnovu nacionalne avnopravnosti. Kod današnjih prilika pokret za otcjepljenje potlačenih naroda išao bi na ruku samo fašističkim imperijalistima i njihovim ralim ciljevima. Ne samo da bi to bacilo zemlju u vrtlog rata, ne samo a bi bio stavljen na kocku opstanak Jugoslavije, nego i sloboda i neavisnost svih naroda Jugoslavije. Zbog toga KPJ mora raskrinkati kao gente fašističkih imperijalista fašističke grupe Ivana Mihailova i Paveč—Perčeca, koji se sada demagoški izjašnjavaju za nezavisnu Hrvatsku Makedoniju. . .

KPJ se odlučno izjasnila za saziv Konstituante, koja će slobodno bez majorizacije riješiti sva pitanja koja se tiču međusobnih odnosa iznih nacionalnosti unutar jedne slobodne demokratske federativne dr-

⁴ Ostale su na snazi ranije ideje o neophodnosti borbe protiv imperijalističkog rata i njegovog pretvaranja u rat protiv buržoazije ukoliko bude napadnut SSSR. Internacionalistička dužnost svih komunista sastojala se u odbrani rve zemlje socijalizma, jedinog „socijalističkog ostrva“. Izjašnjavajući se za borbu protiv rata podvlačen je značaj rada Partije u vojsci. Naglasak se stavljao na H-bu protiv fašizma i njegove agresije. Maglovito i nedovršeno pominje se ideja vtifašističkog fronta. Nova platforma KPJ nije bila oslobođena starih zabluda stvaranju grupa revolucionarne sindikalne opozicije, nacionalnih revolucionara razbijanju Jugoslavije.

žave. Zahtjev za sazivom nacionalnih parlamenata (Hrvatski sabor itd.) pravilan je danas kao propagandna parola. Ali bi bila pogreška nacionalne grupe zastupnika u Konstituenti naprosto pretvoriti u nacionalne parlamente. Izbori za nacionalne parlamente moraju se provoditi odvojeno od izbora za Konstituantu, jer će se kod izbora u nacionalne parlamente više isticati neposredna pitanja klasne borbe.

Parola za saziv Konstituante ne smije se suprotstavljati paroli „Dolje sa današnjom protunarodnom skupštinom; za bezodvlačne slobodne parlamentarne izbore, na osnovi sveopćeg tajnog izbornog prava!

Parola bezodvlačnog raspisa slobodnih tajnih parlamentarnih izbora je neposredna akciona parola Partije. Konstituenta se može izvojevati samo na osnovu razvijene borbe najširih narodnih masa. Zahtjev da se provedu izbori za slobodnu narodnu skupštinu neće otežati borbu za saziv Konstituante, nego će je, naprotiv, olakšati ...

7. Da bi se provelo prošlogodišnje rješenje o reorganizaciji Partije, treba u najkraćem roku provesti osnivačke konferencije KPH i KP Slovenije kao sastavnih dijelova KPJ ..⁵
Isto, 399—402.

⁵ Četvrta zemaljska konferencija je donela odluku da se KPJ reorganizuje. Ova odluka je potekla na sugestiju Kominterne da se u KPJ više uvaži nacionalni moment. Polazila je od stvaranja komunističkih partija Hrvatske i Slovenije, a u najbližoj budućnosti i Makedonije. Osnovni organizacioni postulat Partije je i dalje ostajao princip demokratskog centralizma. Sama reorganizacija je motivisana težnjom da se ojača borba protiv nacionalističkog uticaja, da Partija postane privlačnija za radne mase potlačenih naroda i da se olakša internacionalističko vaspitanje proletarijata ugnjetenih naroda. Odluka je, međutim, bila nedosledna, jer ne spominje formiranje KP Srbije, a odlaže stvaranje KP Makedonije (koja je formirana tek marta 1943). Povodom ideje da se stvori KP Slovenije u toku 1932. i 1933. u „Proleteru“, organu CK KPJ, 9. jula 1934. objavljena je zajednička Deklaracija KPJ, Italije i Austrije o nacionalnom pitanju, položaju i pravima Slovenaca u Italiji i Austriji, u kojoj se sve tri partije izjašnjavaju za bezuslovno samoopredeljenje slovenačkog naroda do otepljenja od „imperijalističkih država Jugoslavije, Italije i Austrije, koje danas ugnjetavaju slovenački narod“. Karakteristično je, međutim, da Kominternu nije tražila od bugarske partije da prihvati „otcepljenje“ Pirinske Makedonije.

G. Vlačić iznosi prihvatljivo gledište da do formiranja KP Makedonije nije došlo zbog neusaglašenih stavova balkanskih komunističkih partija. Takođe, i da u KPJ još nije bilo dokraja raščišćeno crnogorsko nacionalno pitanje. B. Kovačević navodi mišljenja istaknutih crnogorskih komunista o tome zašto je tek 1948. „dobijena nacionalna partija“, otkrivajući stanje svesti učesnika revolucionarnog pokreta na relaciji klasno (internacionalno) i nacionalno. Prevaga internacionalnog vodila je zanemarivanju nacionalnog. Jedan od tih učesnika (Spasoje Ivanović) kaže: „Nijesmo imali naciju pa nijesmo mogli imati ni nacionalnu partiju, jer bi to bilo da je stariji sin od oca.“ (B. Kovačević, *Komunistička partija Crne Gore 1945—1952*, Titograd, 1986, 195)

Jedno od shvatanja bilo je da „vansrpski“, „nesrpski“, prostor još nije bio razgraničen sa srpskim, da bi se moglo prići stvaranju Partije Srbije. Teško bi se, međutim, moglo složiti sa mišljenjem da KPJ nije razumela „srpsko pitanje“, to jest, da je za KPJ bila jasna samo ekonomsko-šocijalna strana revolucije srpskih masa, ali ne i nacionalna dimenzija, čime bi se praktično prilivalo da je srpsko pitanje u nacionalnoj dimenziji rešeno pod vodstvom njene buržoazije i dinastije. Pa ni mišljenje da nisu bili sazreli organizaciono-kadrovske uslovi, jer je polet revolucionarno-demokratskog pokreta u Srbiji dobio godinu maha, zahvaljujući aktivnosti KPJ (uprkos provalama, slabom radu na selu, itd.). Beogradski univerzitet je u tom periodu bio tvrdava antifasizma u Jugoslaviji sa najjačom organizacijom SKOJ-a u zemlji. Na drugoj strani organizovani su veliki zborovi Fronta slobode.

Decembra 1934.

RADNICIMA, SELJACIMA I UGNJETENIM NARODIMA!

Četvrta konferencija Komunističke partije sastala se u momentu kad su raspad u taboru velikosrpskog fašizma i početak njegove krize došli do izražaja u stvaranju vlade B. Jevtića i kada se u temeljima trese i puca ne samo velikosrpska Jugoslavija, nego i cjelokupna zgrada kapitalizma...

Radnici, seljaci i potlačeni narodi!

Ne dajte se zavaravati lažnim obećanjima Jevtićeve vlade! Ne čekajte nikakvih promjena „odozgo“, nego uzmite sudbinu u svoje vlastite ruke. Jer dobrovoljno neće ni monarhija, niti vladajuća velikosrpska buržoazija nikad dati slobode, dobrovoljno se nikad neće odreći pljačke i sići sa vlasti.

Zato vas komunisti zovu i vode na put borbe, koja treba da dovede do pune pobjede, do radničko-seljačke sovjetske vlasti! ...

Isto, 266—267.

IZVOD IZ PROTOKOLA IV KONFERENCIJE KPJ

24. decembra 1934.

Mirković: U ime izborne komisije predlažem da se u CK izaberu ov⁶ drugovi:

1. Zagorec (Poldi) /Miha Marinko/
2. Tito /Josip Broz/
3. Milić Dragica /Franjo Kralj/
4. Kraljević /Franc Leskošek/
5. Vodarić /Vicko Jelaska/
6. Heller /Ivan Gržetić/
7. Šmit /Blagoje Parović/
8. Löwy /Adolf Muk/
9. Hägen /Kamilo Horvatin/
10. Hribar (Oskar) /Karlo Hudomal/
11. Sommer /Milan Gorkić/
12. Winter /Vladimir Copie/⁶

J. B. Tito, *Sabrana djela*, 2, 219.

IZVOD IZ IZVJEŠTAJA DELEGACIJE CK SA IV KONFERENCIJE KPJ

Decembra 1934.

Prema direktivama P/rivremenog/ r/ukovodstva/, odmah poslije konferencije održana je sjednica CK s jedinstvenom tačkom dnevnog reda: izbor Biroa CK. Pošto su bila prisutna samo 4 člana CK, privučena su na tu sjednicu i 4 kandidata. Izabrani su: Šmit (Blagoje Parović), Tito (Josip Broz), Löwy (Adolf Muk), Sommer (Milan Gorkić) i Hägen (Kamilo Horvatin). Izbor je izvršen jednoglasno.⁷

J. B. Tito, *Sabrana djela*, 3, 226.

⁶ Pored 12 članova CK KPJ izabrano je i 9 kandidata.

⁷ omene rukovodstva nalazile su se u rukama Kominterne. Ona je polovinom iWi. smenila Jovana Mališića (Martinovića) sa dužnosti političkog sekretara, po-

**PISMA CK KPJ POKRAJINSKIM KOMITETIMA ZA HRVATSKU I
DALMACIJU O UKLJUČIVANJU BANJALUČKE I NEKIH DRUGIH
PARTIJSKIH ORGANIZACIJA BOSNE I HERCEGOVINE U KP
HRVATSKE**

5. februar 1935.

„Dragi drugovi! IV Konferencija naše partije donijela je između ostalih, veoma važnu odluku o reorganizaciji naše partije, odnosno osnivanju komunističkih partija Hrvatske i Slovenije. S tim u vezi pred

stavljauci Filipa Filipovića za predsednika Centralne rukovodeće instance, a Antuna Mavraka za organizacionog sekretara. Voljom Kominterne na čelo privremenog rukovodstva KPJ došao je 1932. Josip Čizinski (Milan Gorkić, rođen u Sarajevu).

Gorkić (jedan od brojnih pseudonima Sommer) bio je jedan od organizacionih sekretara Komunističke omladinske internacionale (KOI) i član Internacionalne kontrolne komisije Kominterne. Od 1932—1934. član je Privremenog rukovodstva KPJ, a od 1934—1937. član Političkog biroa CK KPJ. Od druge polovine 1936. politički je sekretar KPJ. Sredinom 1937. KI ga je opozvala, a 1939 — kako kaže N. Jovanović — gubi mu se trag u zatvorima NKVD. Tada je imao 35 godina. Učestvovao je 1928. u pripremama IV kongresa KPJ. Uživao je poverenje kod rukovodstva KI, kao i Filip Filipović. Dura Đaković je pisao da je Kongres KPJ tražio da KI pošalje Gorkića na rad u KPJ, te da on uđe u sastav Politbiroa. Gorkić je tada radio u KOI. Razvijao je veliku publicističku delatnost i po zadacima KI i KOI putovao u Austriju, Nemačku, Francusku, Bugarsku, Grčku, čehoslovačku. Jedno vreme bio je instruktor KI kod KP Engleske. Na IV kongresu bio je izabran u CK KPJ. Privremeno rukovodstvo KPJ sa sedištem u Beču činili su 1932: Blagoje Parović, Milan Gorkić i Vladimir Čopić. Ono je postavljeno posle opozivanja Filipovića. Privremeno rukovodstvo je obavljalo organizacije u Jugoslaviji, povezivalo članove Partije i ćelije, slalo instruktore u zemlju. R. Čolaković kaže da ga je Gorkić podsećao na „motor koji radi punom parom“. Prema Gorkiću gajili su nepoverenje Blagoje Parović i Miloš Marčević, kooptiran u Privremeno rukovodstvo 1933. U vrhu rukovodstva osećala se potmula borba oko vlasti. Posle jula 1934. u rukovodstvo su kooptirani J. B. Tito i Adolf Muk, a kasnije Sreten Žujović, R. Čolaković i Ivan Marić. Gorkić je 1933. pisao Grguru Vujoviću, predstavniku KPJ u KI, da neće dozvoliti da se rukovodstvo „onako s visoka i bagatelno tretira“. O Krleži je pisao da je za Jugoslaviju više nego Gorki za Rusiju i Barbis za Francusku i da bi njegove knjige trebalo prevesti na nekoliko stranih jezika. Poznato je njegovo mišljenje o J. B. Titu prilikom upućivanja na rad u Kominternu (da se prema njemu odnose sa poštovanjem, a ne kao prema nekom sitnom činovniku, jer on predstavlja najbolji deo našeg radničkog aktiva). Parović (Šmit) smenjen je s položaja člana Politbiroa krajem 1935. zbog povrede konspiracije. U sastav Politbiroa na IV zemaljskoj konferenciji ušli su: Gorkić, Parović, J. B. Tito, Kamilo Horvatin i Adolf Muk. Delegaciju KPJ na VII kongresu Kominterne sačinjavali su: Gorkić, Parović, Tito, predsednik KPJ u KI V. Čopić, član Izvršnog odbora KI Filip Filipović, delegati iz zemlje: Ivan Marić, Drago Petrović, Milan Radovanović, Prežihov Voranc i Stjepan Cvijić.

Parović je povučen iz CK KPJ, jer je protiv njega počela istraga u Moskvi. U vrhu KPJ osećala se se grupaške borbe. Postojalo je nezadovoljstvo Gorkićem zbog masovnih provala 1935—1936, jer je on odgovarao za veze i kadrove. Pripisivale su mu se desne greške i „buharinstvo“. Gorkić je imao sukobe sa Karlom Hudomalom i A. Mukom. Usled toga došlo je do novog sastava Politbiroa: J. Broz, Čopić, Hudomal, Muk, Prežihov Voranc, Gorkić. Krajem 1936. opet dolazi do novog sastava rukovodstva: Gorkić, politički sekretar (sa pravom veta), Broz, Čolaković, Žujović. Balkanskim zemaljskim sekretarijatom je tada rukovodio Vilhelm Pik. Početkom 1937. Gorkić je radio na organizovanju punkta za prihvatanje i slanje dobrovoljaca u Španiju. Krajem juna 1937. pozvan je u Moskvu. O tome postoje dve verzije: po jednoj Gorkić je opozvan zbog provala francuskog broda kojim su se jugoslovenski dobrovoljci mislili prebaciti u Španiju, a na kome je bez isprava uhaćen i A. Muk; po drugoj u stanu Gorkićeve žene pronađeni su dokumenti koji su ga kompromitovali, što njegova supruga odbacuje kao netačno. Ubijen je u moskovskim zatvorima oktobra 1939. Tada je imao 35 godina. Sudski je rehabilitovan 1956, u SSSR-u. N. Jovanović, koja je pisala

vas, pred sve partijske komitete i sve organizacije u vašim pokrajinama postavlja se cijeli niz političkih i organizacionih zadaća od najveće važnosti, na čije rješenje treba mobilizirati sve partijske snage. Vi treba ne samo da sve partije odmah upoznate s odlukom o reorganizaciji partije, ne samo da to rješenje IV konferencije popularizirate u našim masama već da poduzmete cijeli niz organizacionih mjera za osiguranje sprovođenja u život ove odluke posljednje naše Konferencije.

Ovo direktivno pismo ima tu namjeru, da vam dade upute, kako treba izvršiti te političko-organizacione zadaće, koje se u vezi s reorganizacijom partije pred vas postavljaju.

Zašto provodimo reorganizaciju Partije? Reorganizacija partije tj. osnivanje komunističkih partija Hrvatske i Slovenije, koju mi sada provodimo, nije ništa drugo, do li jedna karika, ali veoma važna karika, u čitavom lancu naše politike u nacionalnom pitanju. Osnivajući kompartije Hrvatske i Slovenije, mi pred najširim masama ugnjetenih nacija na jarki način potcrtavamo naš stav u nacionalnom pitanju, našu borbu protiv ugnjetavanja nesrpskih naroda za pravo njihovog samoodređenja sve do ocjepljenja. Mi si time istovremeno olakšavamo borbu protiv nac [ionalnog] reformizma i nac[ionalnog] fašizma i pariram demagogiju nacional-reformista i nacional-fašista, koji kleveću našu partiju naročito u hrvatskim i slovenskim krajevima, vode harangu protiv naše partije, kako ona nije hrvatska, nije slovenska, već „jugoslovenska“, tj. tobože velikosrpska. Ali osnivanje komunističkih partija Hrvatske i Slovenije u perspektivi Makedonije, nema samo agitaciono-propagandističke namjere; ono ima i veliko značenje neposredno za samu našu partiju. Ono će nam pomoći i olakšati pridobijanje ne samo novih članova, već i izgradnju mjesnog domaćeg kadra u samoj partiji.

Dokle ide reorganizacija? Sve komunističke partije pa i naša, izgrađene su na boljševičkim organizacionim principima. Jedan od najglavnijih među tim principima jeste demokratski centralizam i proleterski internacionalizam. Reorganizacija naše partije, osnivanje KP za Hrvatsku i Sloveniju ni ukoliko, ni za jednu jotu ne mjenja te osnovne organizacione principe boljševizma. Reorganizacijom se ne stvara nikakva federacija partija, već naša partija ostaje jedinstvena, rukovodena s jednog mjesta — od CK — proleterska partija. U krilu te jedinstvene partije, izgrađene na principima demokratskog centralizma stvara se komunistička partija Hrvatske i Slovenije. Dakle, jedinstvena KP ostaje i ostaje njen CK, koji u međuvremenu između konferencije i kongresa rukovodi radom partije na teritoriji svih zemalja koje sačinjavaju današnju Jugoslaviju. Ali — poslije reorganizacije prestaju postojati današnji pokrajinski komiteti za Hrvatsku, Dalmaciju i Sloveniju. Na njihovo mjesto dolaze Centralni Komitet komunističkih partija Hrvatske i Slovenije. Više se ne održavaju pokrajinske konferencije za Hrvatsku, Dalmaciju i Sloveniju, već će se održavati kongresi komunističkih partija Hrvatske i Slovenije, koji će birati centralne komitete dotičnih partija i delegate za zemaljski kongres odnosno zemaljsku konferenciju čitave KPJ.

Iraču Gorkičevu biografiju (Istorija XX veka, i/1983) navodi da je bio nosilac kolektivnog rada u rukovodstvu i da je imao poverenja u svoje saradnike. Na drugoj strani ističe njegovu brzopletoš i pravolinijsko sprovođenje linije Kominterne. Jednu od njegovih slabosti je činilo i slabo poznavanje stanja u zemlji.

Pitanje razgraničenja. U KP Slovenije ući će organizacije na teritoriju nastavanom Slovincima u Jugoslaviji, tj. na teritoriju današnjeg PK Slovenije. U KP Hrvatske ući će sve organizacije u Hrvatskoj i Slavoniji, uključujući Vukovar i Vinkovce, zatim sve organizacije u Dalmaciji, uključivši Dubrovnik, i napokon Banjaluka, Livno, Duvno, desna obala Hercegovine isključujući Mostar, tj. zapadne oblasti Bosne i Hercegovine, naseljene hrvatskim stanovništvom, koje graniči sa Dalmacijom. Ako eventualno naknadno iskrzne pitanje pripadnosti kojeg mjesta odnosno organizacije u tim pograničnim oblastima CK KPJ će donijeti specijalno rješenje o tome. Razumije se samo po sebi da na teritoriju KP Hrvatske ili Slovenije postoje samo jedne organizacije u koje ne ulaze samo Hrvati ili Slovenci, već svi komunisti u tim zemljama bez obzira na nacionalnost, dakle, pored Hrvata i Slovenaca i Srbi, Nijemci, Mađari, Jevreji itd. Kao što ime cjelokupne naše partije: KP Jugoslavije ne označava da mi time priznajemo nepostojeću „jugoslovensku“ naciju, već naprosto izražava teritoriju, na kojoj se rasprostiru organizacije naše partije, tako i osnivanje KP Hrvatske i Slovenije ne znači, da mi time ne priznajemo postojanje drugih narodnih manjina na teritoriju Hrvatske i Slovenije ili da članovima KP tih zemalja mogu da budu samo Hrvati ili Slovenci“.

„Opasnosti i smetnje. Reorganizacija može naići na smetnje, odnosno biti iskorištena od oportunističkih elemenata, koji se nalaze pod uticajem i pritiskom sitnoburžoaske sredine za borbu protiv boljševičke nacionalne i organizacione politike partije.

Takva opasnost postoji s dviju strana: s jedne strane mogu se naći velikodržavni oportunistički elementi, koji će prigovoriti, da se reorganizacijom naše partije tobože odriče internacionalizma da popušta sitnoburžoaskom nacionalističkom elementu itd. a s druge strane mogu se naći takvi elementi, koji, stojeći pod uticajem hrvatske i slovenske nacionalističke buržoaske ideologije, budu htjeli da iskoriste reorganizaciju za slabljenje jedinstva naše partije, za propovjedanje federalizma u partiji, umjesto demokratskog centralizma itd.

Zato je potrebna najveća budnost cijele partije i svakog pojedinog komunistu. Treba odmah povesti najodlučniju borbu protiv svake ma i najmanje pojave mjesnog ili velikodržavnog nacionalizma. Naša partija je bila i ostaje jedinstvena internacionalistička proleterska partija, izgrađena na boljševičkim principima proleterske demokratije i demokratskog centralizma“.

Zbornik Historijskog instituta Slavonije, br. 10, 1973; prema: U. Dani-
lović, *Sjećanja*, II, *Na partijskom radu u Bosni i Hercegovini*, priredio:
Z. Antonie, Beograd, 1987, 200—202.

O NARODNOJ REVOLUCIJI KOD NAS

Donosimo dio izvještaja CK na IV zem. konferenciji koji govori o potrebi stvaranja najšire baze našem revolucionarnom pokretu među narodnim masama.

Naša je partija dio radničke klase, njena avangarda. Ali to ne znači da njena djelatnost treba da se ograniči samo na tanki sloj komunistu i odabranih revolucionara. Da bi zadobili mase, mi treba da

ubijemo u svojoj sredini svaki strah pred masovnošću naših akcija i naše djelatnosti. Partija predvodi borbu u ime cijele klase, u ime saveznika radničke klase i u ime čitavog radnog naroda. Prema tome, u akcije Partije treba uvlačiti što šire mase iz tih slojeva naroda. Na žalost, mi to do sada nismo činili. Navodimo nekoliko primjera:

a) RSO. U RSO smo u praksi uvlačili gotovo isključivo samo one radnike koji su potpuno naši, ali koji iz jednog ili drugog razloga nisu i formalno članovi Partije. Naši drugovi su se do sada u praksi bojali uvlačiti u djelatnosti i akcije RSO najšire slojeve radnika bez obzira na to jesu li oni komunisti ili ne. U izgradnji RSO nije bilo te orijentacije na masovnost rada.

b) NR Pokret. I tu smo se u praksi do sada ograničavali samo na naše pristaše. U NRP treba uvlačiti sve one elemente iz redova ugnjetenih naroda koji su spremni da vode revolucionarnu borbu za ciljeve i zahtjeve potlačenog naroda, obuhvatajući upravo one elemente koji su za nac. rev. borbu a koji nisu komunisti.

c) SKOJ. I tu smo se pokazali kao sektaši. U stvari SKOJ je i po svome brojčanom stanju i po sadržaju rada jedna paralelna organizacija Partije, namjesto da bude široka organizacija proleterske i radne omladine.

d) Antifašistički i antiratni pokret. Nije nam ga uspješno organizovati, jer smo se u pokušajima organizovanja ograničili na uski sloj ljudi i simpatizera oko naše Partije. A trebalo je posegnuti dalje, u taj pokret uvući pacifiste, liberalne elemente, žene, svu studentsku omladinu.

Takvih primjera uskosti i sektaštva, nemanja masovnosti u našoj djelatnosti, mogli bi navesti još mnogo iz oblasti rada CP, rada među ženama, legalnih listova itd. Ne smijemo se bojati masa. Mi smo kao avangarda radničke klase predstavnici cijelog naroda. I taj narod treba uvući u razne naše akcije! Radničko-seljačka revolucija u Hrvatskoj, Sloveniji, Makedoniji koja pretstoji, jeste i mora biti radničko-seljačka, tj. prava narodna revolucija. Pogrešno je gojati se izraza „narod“ i sektaški smatrati da taj izraz zamazuje klasno-proleterski karakter naše Partije. Naša se zadaća sastoji upravo u tome da pripremimo i organizujemo općenarodni pokret i da mu stanemo na čelo. Dozvolite da se i po ovom važnom pitanju pozovem na Lenjina. U članku „Razvoj revolucionarnih štrajkova i uličnih demonstracija“ (1913) Lenin je pisao:

„Pod općenarodnim pokretom potrebno je razumjeti ne takav pokret sa kojim se u uslovima buržoasko-demokratske revolucije solidarizira sva buržoazija ili bar liberalna buržoazija. Takvo gledište mogu da imaju samo oportunisti. Ne. Općenarodan je onaj pokret koji uperujući svoje teške udarce protiv centralnih snaga neprijatelja koji smeta razvitku zemlje izražava objektivne potrebe cijele zemlje. Općenarodan je onaj pokret kojeg podupiru simpatije ogromne većine stanovništva“ (XII, II, 15).

Prema tome i naš pokret jeste i mora biti općenarodan. On je općenarodan po svojim ciljevima. Ostaje na nama da ga učinimo općenarodnim, zbiljski masovnim i po njegovom opsegu i broju njegovih učesnika, boraca i pristalica. Međunarodno iskustvo također nam pokazuje da predvodnička uloga našeg pokreta treba da dobije široku narodnu podlogu. Uzmimo Njemačku, gde predstoji revolucija socijalisti-

čka. I tamo Partija tu revoluciju u agitaciji naziva narodnom revolucijom za socijalno i nacionalno oslobođenje. U Francuskoj naša Partija izgrađuje narodnu frontu (le front populaire) protiv fašizma. U Španjolskoj Partija je stupila u radničko-seljačke alijanse. U Cehoslovačkoj Partija izgrađuje borbenu socijalističku radnu zajednicu sa soc. demokratima i sa seljacima agrarnih organizacija za odbranu od fašizma.

Potrebno je donijeti odluku da CK u najskorije vrijeme razradi uputstva za stvaranje jednog tako širokog radničko-seljačkog narodnog pokreta koji bi obuhvatio, recimo, sve protivnike fašizma, monarhije i nacionalnog ugnjetavanja. U tom smislu naša Partija treba da razvije sada žilavu agitaciju među najširim narodnim masama i da učini odgovarajućim organizacijama i konkretne predloge. Svakojakim „akcijama“, kao što su „Jugoslavenska Akcija“ ili „Katolička Akcija“, treba suprotstaviti moćnu narodnu akciju.

Bez potpisa

Proleter, februar—mart 1935, str. 3.